

Samenwerkingsagenda cultuur Zuid-Holland

Inhoud

1	Aanleiding	4
2	Cultuur en erfgoed in Zuid-Holland	7
3	Opgaven	10
4	Taken en rollen	14
5	Voorstel voor de samenwerkingsagenda	17
6	Conclusies en advies	20

Bijlage: gebiedskaarten

1 Aanleiding

De afstemming tussen de rijksoverheid met gemeenten en provincies over het cultuurbeleid en de subsidiëring van de culturele infrastructuur is met ingang van de beleidsperiode 2021 – 2024 gewijzigd. Waar voorheen de grotere gemeenten, de provincies en het ministerie van OCW op het niveau van een landsdeel of de grote stad samenwerkten, is dat nu de stedelijke culturele regio.

Dit nieuwe samenwerkingsmodel kwam tot stand op advies van de Raad voor Cultuur, die ter voorbereiding van de nieuwe beleidsperiode stedelijke regio's aanmerkte als de belangrijkste schaalgrootte in het cultuurbestel. Op die schaal functioneert volgens de Raad een cultureel ecosysteem van top-, keten- en basisvoorzieningen, makers en publiek. Ook kunnen op die schaal geldstromen en beleid tussen samenwerkende gemeenten, provincies en rijksoverheid effectief en efficiënt worden ingezet. In november 2018 hebben 15 stedelijke regio's een cultuurprofiel ingediend, waaronder drie in Zuid-Holland: Rotterdam /Dordrecht, Haaglanden en Holland Rijnland.

Wanneer we naar de drie stedelijke regio's kijken, blijken op de kaart 28 van de 52 gemeenten van de provincie Zuid-Holland niet tot één van deze regio's te behoren. Terwijl in de hele provincie (potentiële) bezoekers, vrijwilligers en deelnemers wonen, culturele instellingen gevestigd zijn, makers actief zijn en gemeenten investeren in cultuurbeleid.

De ingrijpende gevolgen van de coronacrisis maken nog maar eens duidelijk hoe belangrijk samenwerking is om de culturele voorzieningen in heel Zuid-Holland voor iedereen toegankelijk te houden. De Provincie Zuid-Holland heeft DSP-groep gevraagd te adviseren over de manier waarop door samenwerking tussen overheden (gemeenten, stedelijke cultuurregio's, provincie Zuid-Holland en rijk), de tweedelijnsinstellingen én culturele instellingen de huidige culturele infrastructuur binnen provincie Zuid-Holland kan worden geoptimaliseerd.

Vragen

Met het advies wil de provincie Zuid-Holland antwoord op de volgende vragen:

- ② Wat zijn de culturele voorzieningen in de 28 gemeenten?
- ② Wat zijn de belangrijkste (gedeelde) thema's in het cultuurbeleid van deze gemeenten?
- ② Wat zijn de kenmerken, samenwerkingsbehoeften en -mogelijkheden van deze gemeenten?
- ② Welke belangen, thema's en vraagstukken kunnen in een samenwerking tussen de 28 gemeenten worden aangepakt? Wat is kansrijk op de kortere en de langere termijn?
- ② Waar liggen de gedeelde belangen, gedeelde thema's en gedeelde vraagstukken die door samenwerking tussen de 28 gemeenten, de stedelijke regio's, provincie en rijk kunnen worden aangepakt?

- ③ Op welke manier(en) kan de samenwerking binnen de drie huidige stedelijke cultuurregio's en met de andere 28 gemeenten aan kracht winnen?
- ③ Hoe kunnen verschillende overheden een rol nemen bij het versterken van de samenwerking van gemeenten binnen en buiten de huidige stedelijke cultuurregio's en richting Rijk?
- ③ Bestaat er behoefte aan het oprichten van een vierde, provincie-dekkende stedelijke cultuurregio? En is de oprichting van een dergelijke regio wenselijk, mede gezien tegen de achtergrond van de huidige rijksontwikkelingen?

Aanpak

DSP-groep heeft de vraag opgevat als een verkenning naar gedeelde thema's en belangen en naar de schaal waarop die thema's het beste aangepakt kunnen worden (samenwerkingsvorm). De verkenning mondt dan ook uit in een voorstel voor een samenwerkingsagenda. Het uitvoeren van de verkenning en de inhoud van de samenwerkingsagenda kwamen tot stand met inbreng van verschillende partijen, omdat herkenning en draagvlak, net als een gedeelde urgentie, van groot belang zijn voor een goede samenwerking,

Het uitvoeren van de verkenning en het opstellen van de samenwerkingsagenda gebeurde in korte tijd. In de periode van eind augustus tot begin oktober 2021 doorliepen we de volgende stappen:

- 1 Startgesprek, documentatieonderzoek en oriënterende bijeenkomst met de begeleidingscommissie³.
- 2 Interviews met Kunstgebouw Zuid-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland en een gesprek met wethouders en gedeputeerden en vijf groepssessies waarvoor alle 52 gemeenten in de provincie zijn uitgenodigd.

De samenwerkingsagenda is in concept besproken in de begeleidingscommissie en voor reactie voorgelegd aan alle gemeenten. Na het verwerken van de reacties ontstond een derde versie, die wederom in de begeleidingscommissie is besproken. Daarna maakte DSP-groep het advies definitief.

Leeswijzer

De hoofdstukindeling volgt de onderzoeksvragen. In hoofdstuk twee staat een korte beschrijving van de culturele sector in de provincie en de onderwerpen die op dit moment (2021) aan bod komen in het cultuurbeleid van gemeenten en de provincie. Hoofdstuk drie geeft een overzicht van de belangrijkste opgaven die gemeenten op zich af zien komen. Vervolgens gaan we in op de bestaande en mogelijke rol- en taakverdeling tussen gemeenten, provincie en Rijk. Vervolgens doen we een voorstel voor de samenwerkingsagenda, waarna we in het laatste hoofdstuk de adviesvragen beantwoorden.

---

³ De begeleidingscommissie bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeenten Schiedam, Dordrecht, Alphen aan den Rijn, Zoetermeer, Gouda, Gorinchem, Hellevoetsluis, Kunstgebouw Zuid-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland en de provincie Zuid-Holland (opdrachtgever).

Bij dit rapport zit een bijlage met vijf kaarten met een overzicht van de verschillende samenwerkingsverbanden cultuur in Zuid-Holland. Deze bijlage is door Kunstgebouw Zuid-Holland opgesteld. Het betreft een overzicht van:

- 1 De gemeenten die als stedelijke regio in 2019 een profiel hebben ingediend bij het ministerie van OCW en de 28 gemeenten die niet tot deze regio's behoren;
- 2 De gemeenten die samenwerken binnen de Metropoolregio Rotterdam, Den Haag (MRDH);
- 3 De gemeenten die deel hebben genomen aan de sessies die georganiseerd zijn ter voorbereiding van de Samenwerkingsagenda;
- 4 De regionale samenwerking Cultuureducatie met Kwaliteit;
- 5 Samenstelling bestuurlijk en ambtelijk overleg provincie, gemeenten, Kunstgebouw Zuid-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland over Cultuurparticipatie.

Terminologie

DSP-groep hanteert in deze agenda de begrippen 'cultuur' en 'cultuur en erfgoed' om het hele brede palet te duiden van de culturele sector en het cultuurbeleid met uitzondering van de wettelijke taken monumenten en archeologie.

We spreken van kleine gemeenten bij gemeenten met een inwonertal tot 30.000 inwoners, middelgroot tot 50.000 inwoners en boven de 50.000 inwoners van grote gemeenten. De gemeenten Den Haag en Rotterdam worden de grootste gemeenten (of grote steden) genoemd.

Wanneer gesproken wordt over kleine initiatieven, verenigingen en organisaties, dan is er sprake van vrijwilligersorganisaties met een lokaal bereik, soms met een beperkte professionele aansturing.

Middelgrote instellingen zijn die culturele voorzieningen die een regionaal bereik hebben, en de grote instellingen een nationaal of internationaal bereik.

2 Cultuur en erfgoed in Zuid-Holland

Voordat we overgaan op het formuleren van de ontwikkelingen die Zuid-Holland op zich af ziet komen en de opgaven die daarbij horen, schetsen we de huidige stand van zaken van de culturele sector en het cultuurbeleid op hoofdlijnen.

De provincie

In de tweeënvijftig gemeenten van Zuid-Holland wonen 3.726.050 mensen en dat is 21% van de totale bevolking in Nederland. De provinciehoofdstad is Den Haag, de grootste stad is Rotterdam en de kleinste gemeente is Westvoorne. Zuid-Holland is een van de dichtstbevolkte en meest geïndustrialiseerde gebieden ter wereld en kent een grote variëteit aan verstedelijking, gebiedsontwikkelingen, land- en tuinbouw, landelijk gebied, water en natuur. Binnen deze variëteit valt op dat de meeste kleine en middelgrote gemeenten bestaan uit een verzameling van (vele) kleinere kernen.

Culturele sector

In grote delen van de provincie is sprake van een hecht en dicht weefsel van amateurkunstverenigingen, cultuureducatie en centra voor de kunsten, kleine podia, musea en tentoonstellingscentra, monumenten, bibliotheken, cultuurmakers, kunstenaars, initiatiefnemers en liefhebbers. Dat weefsel is terug te vinden in kernen, wijken en buurten, de ene keer meer gericht op jongerencultuur, dan weer op de muziekvereniging, het jazzfestival, het Corso. Kenmerkend is dat het om culturele activiteiten gaat die mensen verbinden en vaak afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers. De provincie kent ook kernen, wijken en buurten waar dit weefsel niet aanwezig is en schaarste heerst.

In verschillende middelgrote gemeenten zoals bijvoorbeeld Zoetermeer, Gouda, Gorinchem, Alphen aan de Rijn, Hoeksche Waard, Maassluis, Schiedam en Vlaardingingen zijn muziek- en theaterpodia, cultuur-educatieve centra en middelgrote musea waar een breed programma aangeboden wordt dat ook bezoekers en deelnemers van buiten die gemeenten trekt. In sommige gemeenten is de bibliotheek een regionale voorziening. In Rotterdam, Den Haag, Leiden, Dordrecht en Schiedam zien we daarnaast ook de werkplaatsen, productiehuzen en presentatie-instellingen voor de professionele kunstenaars.

De kunstvakopleidingen bevinden zich in de grootste steden Den Haag en Rotterdam, evenals de (inter-)nationaal werkende instellingen in de basisinfrastructuur (BIS). Zuid-Holland heeft relatief veel (deels door het Rijk gesubsidieerde) musea die een (inter-)nationaal publiek trekken, zoals de musea in Den Haag, Wassenaar, Rotterdam, Delft, Schiedam, Dordrecht en Leiden. Een deel van het culturele programma is gekoppeld aan recreatie en toerisme (de kust, het Groene Hart, de meren, de Biesbosch, Zuid-Hollandse eilanden) en er zijn talloze evenementen en festivals. Zuid-Holland kent vele cultuurhistorisch waardevolle

binnensteden en stadjes, alledaags erfgoed en erfgoed dat leeft, en Werelderfgoed (de Limes, de Van Nelle Fabriek, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en Kinderdijk).

Op provinciaal niveau zijn zes instellingen voor cultuur, erfgoed en leesbevordering werkzaam. Drie grotere, zogenaamde tweedelijns instellingen: Erfgoedhuis, Kunstgebouw en Probiblio. Deze drie instellingen werken ook onderling samen. Kunstgebouw vormt samen met drie kleinere instellingen Popunie, Jeugdtheaterhuis en Stichting Educatieve Orkest Projecten (SEOP) de basisvoorziening cultuurparticipatie. Deze instellingen werken ook onderling samen.

Cultuurbeleid

Bijna alle Zuid-Hollandse gemeenten investeren in het culturele voorzieningenniveau, waarbij het zwaartepunt ligt op het ondersteunen van het weefsel aan kleine culturele initiatieven, verenigingen en erfgoedorganisaties, bibliotheken en - bij de middelgrote gemeenten - de meer regionaal opererende culturele voorzieningen. De grootste steden faciliteren daarnaast ook een voorzieningenniveau van regionale, nationale en internationale betekenis. Zoals gezegd zijn er drie stedelijke regio's (Rotterdam, Haaglanden en Holland Rijnland, zie kaart 1) die een profiel hebben opgesteld en een proeftuin hebben uitgevoerd. De gemeenten Den Haag en Rotterdam hebben met het ministerie van OCW afspraken gemaakt over de subsidiëring van de BIS-instellingen voor de periode 2021 – 2024², de gemeente Schiedam over het Stedelijk Museum Schiedam, en de gemeente Leiden over de daar gevestigde rijksmusea.

De meeste Zuid-Hollandse gemeenten hebben het cultuurbeleid vastgelegd in een beleidsvisie of -nota. De kleinere gemeenten integreren het cultuurbeleid in het beleid sociaal domein, in de omgevingsvisie of volstaan met een subsidieregeling. In het cultuurbeleid van de gemeenten komen de volgende thema's terug:

Alle gemeenten:

- ③ Cultuureducatie (vooral de uitvoering programma Cultuureducatie met kwaliteit).
- ③ Cultuurparticipatie (de actieve deelname aan kunst en cultuur, cultuur als middel om bijvoorbeeld eenzaamheid of armoede tegen te gaan, meedoen en genieten dichtbij, zowel in de kernen als in de wijk, in grotere gemeenten zijn diversiteit en inclusie onderdeel van het beleid cultuurparticipatie).
- ③ Cultureel Erfgoed (naast de wettelijke taken op monumenten en archeologie die we hier verder buiten beschouwing laten), vooral de ondersteuning van historische verenigingen en kleine musea en het vertellen van het verhaal van de kernen (immaterieel erfgoed), deelname aan de Erfgoedlijnen Limes, Landgoederenzone, Waterdriehoek, Oude Hollandse Waterlinie, Trekvaarten, Historisch Haringvliet, Atlantikwall).

---

² De minister onderzoekt de optie deze periode met twee jaar te verlengen.

- ③ Accommodaties en voorzieningenniveau (ondersteunen van podia en programmering theater en (pop)muziek, samenwerking tussen culturele initiatieven door bijvoorbeeld de oprichting van Culturele Raden en Cultuurplatforms, samenwerking tussen kleine musea, de inrichting van (multifunctionele) Cultuurhuizen en de inzet van de combinatiefuncties cultuur).
- ③ Aanpak schade door coronamaatregelen (het regelen en verdelen van de noodsteun, bij de grotere gemeenten ook ruimte voor extra impuls, innovatie en ondersteuning makers)

Grotere gemeenten:

- ③ Het professionele makers-klimaat (waaronder talentontwikkeling, atelierruimte, werkplaatsen en oefen- presentatie- en speelplekken).
- ③ Beeldende kunst in de openbare ruimte.
- ③ Nieuwe vormen van subsidieverdeling (zoals de subsidietafels Leidschendam Voorburg) en aanbestedingen van de podiumfunctie (zoals in Alphen aan den Rijn).
- ③ Crossovers zoals Kunst en innovatie (Delft), Kunst en kennis (Leiden), kunst & cultuur en maatschappelijke opgaven (Rotterdam)

Provincie Zuid-Holland

Het provinciale cultuurbeleid streeft naar kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie, -educatie en talentontwikkeling, voornamelijk buiten de grootste steden. Daartoe ondersteunt de provincie de vier instellingen van de basisvoorziening cultuurparticipatie, die er met hun activiteiten voor zorgen dat kinderen en jongeren via gemeenten en onderwijsinstellingen in aanraking kunnen komen met diverse uitingsvormen van cultuur, en dat cultuur toegankelijk is voor alle inwoners van Zuid-Holland.

De kern van het erfgoedbeleid van Zuid-Holland is het behoud van erfgoed door het beschermen, beleven en benutten van erfgoed. Beschermen van erfgoed vormt de basis, van waaruit de provincie werkt aan een beter beleefbaar en benut erfgoed. Het bibliotheek beleid is gegrond op wettelijke taken, waaronder de distributie van fysieke werken door interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheekvoorzieningen en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland, omdat de bibliotheek kan bijdragen aan een gezonde economie en een samenleving van burgers die niet gehinderd door taal- en kennisbarrières actief kunnen deelnemen en bijdragen.

De afgelopen twee jaar zet de provincie stappen om haar inzet te vergroten, zo is er een afsprakenkader opgesteld tussen de provincie en de provinciale instellingen voor cultuur en erfgoed, zijn er in samenwerking met Kunstgebouw en Erfgoedhuis provinciale Corona-steunmaatregelen ontwikkeld, wordt er meer samen gewerkt met gemeenten en is het voortouw genomen bij het opstellen van deze samenwerkingsagenda.

3 Opgaven

De samenwerkingsagenda bestaat uit gedeelde opgaven, een voorstel voor wie met die opgaven aan de slag kunnen gaan, de schaal waarop de samenwerking plaatsvindt en een prioritering. Om die agenda op die wijze op te kunnen bouwen, staat hieronder een overzicht van de belangrijkste opgaven die op de gemeenten, de provincie en op de culturele sector afkomen.

Gevolgen van Corona

Nu de coronamaatregelen stapsgewijs worden opgeheven, zien gemeenten de gevolgen en de noodzaak voor een (gezamenlijke) impuls om de culturele sector weer vitaal te krijgen. Specifiek gaat het om:

- ③ Het hechte en dichte weefsel van de vele kleine voorzieningen (verenigingen, kleine musea en podia) in de vele kernen in de provincie staat onder druk. Er dreigt een grote verschraving van juist de cultuur en het erfgoed dat dichtbij de mensen staat en met groot enthousiasme en draagvlak wordt gemaakt en uitgevoerd. Deze voorzieningen zijn vaak volledig afhankelijk van vrijwilligers en daardoor was er geen of minder gebruik van coronasteun mogelijk, zoals bij de instellingen met loonkosten. Door de lockdown is het bestand aan vrijwilligers afgenomen, oudere vrijwilligers keren niet terug en de al eerder geconstateerde noodzakelijke verjonging is nog urgenter. Om toekomstbestendig te worden, bestaat er een grote noodzaak tot (extra) ondersteuning, meer samenwerking en professionalisering.
- ③ Het publiek is afwachtend; niet alleen mochten er tot voor kort minder mensen samenkomen, ook nu het wel weer mag, zijn mensen toch huiverig om in grotere gezelschappen dichtbij elkaar in een zaal te gaan zitten. Er is (opbouw)tijd nodig.
- ③ De regionale/middelgrote podia staan onder druk, omdat door de coronamaatregelen de reserves zijn opgesoupeerd, de exploitatie nog lang niet op niveau is en de programmering lastig in te vullen is, doordat aanbod wordt afgezegd / voor andere podia kiest. Ook zijn de gevolgen van de voucherregeling nog voelbaar en ontbreken de middelen voor innovatie en onderhoud. Versterking of verandering is daarom noodzakelijk. Een aantal gemeenten onderzoekt bijvoorbeeld of het podium de transitie kan maken naar een meer lokale sociaal-culturele programmering en ruimte kan bieden voor de ontwikkeling van lokaal talent.
- ③ En tot slot is het effect van het doorsijpelen van de gevolgen nog niet volledig zichtbaar: hoeveel mensen zijn hun banen bij culturele instellingen kwijtgeraakt, hoeveel kunstenaars en artiesten zitten zonder inkomsten of hebben noodgedwongen ander werk gezocht, en wat is het effect op de economische weerbaarheid van toeleveranciers?

Samengevat

De opgave is de toekomstbestendigheid van de fijnmazige culturele sector na Corona. Het gaat om de volgende opgaven:

- 1 In kaart brengen en ondersteunen van het weefsel van kleine voorzieningen cultuur en erfgoed en het ondersteunen van het vrijwilligersbestand.
- 2 Stimuleren van het publieksbereik voor cultuur en erfgoed.
- 3 Versterken en waar nodig veranderen van de middelgrote podia.

Op peil houden regionaal voorzieningenniveau

Deze opgave raakt aan het voorgaande punt (herstel na Corona) en speelt zich vooral af op de schaal van de stad en omliggende regio. Het gaat hier om het versterken van het voorzieningenniveau in de middelgrote en grotere gemeenten dat een regionale functie vervult (theaters, poppodia, concertzalen, filmhuizen, presentatie-instellingen, musea etc.). Voor een aantal (middel)grote gemeenten is het echt een uitdaging om dit voorzieningenniveau op peil te houden en er ligt een wens voor meer afstemming en samenwerking tussen de verschillende voorzieningen onderling en met de grotere cultuurproducenten/ BIS-instellingen in Rotterdam en Den Haag.

Opgaven die hierbij aansluiten zijn de kennis en kunde die nodig is voor de toepassing van de codes zoals Fair Pay, Governance en Diversiteit & Inclusie en de noodzaak tot innovatie (bij de ontwikkeling van aanbod, in publieksbereik) en digitalisering. In het verlengde van het Cultureel Vermogen spelen ook vastgoedvraagstukken zoals huur- en prijsontwikkeling en ruimtegebruik en gebrek.

Samengevat

De opgave is het op peil houden van het voorzieningenniveau met een (boven-) regionale functie in de middelgrote en grote gemeenten:

- 1 Afstemmen tussen culturele voorzieningen en gemeenten over de gemeentegrenzen heen.
- 2 Samenwerking tussen podia onderling en samenwerking met producerende instellingen.
- 3 Toepassen van de codes.
- 4 Het omgaan met vastgoedvraagstukken.

Cultuur en erfgoed voor iedereen

- 🕒 Door het stimuleren van de actieve en passieve cultuurparticipatie kan iedereen deelnemen aan cultuur en erfgoed, een belangrijk streven in alle gemeenten. Gemeenten zien echter dat bepaalde doelgroepen daarbij achterblijven (jeugd en jongeren, arbeidsmigranten, mensen met beperkingen, mensen met een laag inkomen). Daarnaast liggen er kansen in het verbreden van het publiek en dat is een opgave, omdat niet altijd bekend is wie het publiek zou kunnen zijn en wat dat publiek graag zou willen doen. Daarom onderschrijven gemeenten het belang van het wegnemen van drempels

en grenzen, van cultuureducatie, van kunst en cultuur naar de mensen toebrengen (de wijken, kernen) en aan te sluiten bij sociaal-maatschappelijke doelen (gezondheid, inclusie, toegankelijkheid)³. In verschillende gemeenten spelen Cultuurhuizen hierin een rol, omdat daarin verschillende functies kunnen worden gecombineerd en de Cultuurhuizen dicht bij de potentiële bezoekers zijn gevestigd.

- 🕒 Cultureel erfgoed kan als doel en als middel belangrijk zijn voor sociale cohesie en het verstevigen van de betrokkenheid bij de directe omgeving. Het stimuleren van erfgoedparticipatie, het ondersteunen van erfgoedgemeenschappen, een podium geven aan alledaags erfgoed en aan immaterieel erfgoed zijn daar belangrijk voor. Naar verwachting ratificeert Nederland in 2022 het Verdrag van Faro, waardoor cultureel erfgoed als middel om maatschappelijke doelen te realiseren vast onderdeel wordt van de erfgoedpraktijk en het erfgoedbeleid.

Samengevat

De opgave om cultuur en erfgoed voor iedereen die dat wil toegankelijk te laten zijn valt uiteen in twee delen:

- 1 Stimuleren van cultuurparticipatie onder doelgroepen en verbreding van cultuurparticipatie door het vergroten van de kennis over doelgroepen.
- 2 Stimuleren van erfgoedparticipatie, ondersteunen erfgoedgemeenschappen, aandacht voor alledaags erfgoed en immaterieel erfgoed.

Bijdrage kunst en cultuur aan het sociaal domein

- 🕒 In veel gemeenten in Zuid-Holland is de integrale aanpak van cultuurbeleid, erfgoedbeleid en sociaal beleid een belangrijke opgave. Kunst, cultuur en erfgoed zijn onderdeel van de lokale integrale aanpak voor positieve gezondheid en dragen (als middel) bij aan het tegengaan van eenzaamheid, het vergroten van de preventieve zorg, en integratie en burgerschap. Een echt integrale aanpak vraagt ook om het putten uit verschillende geldstromen (niet alleen binnen cultuur, maar ook het sociaal domein).
- 🕒 Ook de bibliotheken kunnen kunst en cultuur en het sociaal domein met elkaar verbinden en op verschillende manieren ondersteunend zijn aan de gemeenschap. De rol en positie van de bibliotheek is onderdeel van deze opgave, omdat (samenwerkende) bibliotheken soms moeite hebben om deze verbindende rol ten volle te spelen. Dit komt onder andere door bezuinigingen op de bibliotheken en omdat het takenpakket van de bibliotheek cultuur met het sociaal domein verbindt, wie is er dan verantwoordelijk?

---

³ Een beperking van de toegankelijkheid is bijvoorbeeld dat inwoners met een laag inkomen die gebruik willen maken van het jeugdfonds sport en cultuur moeten kiezen tussen sport en cultuur, beide mag niet.

Samengevat

De opgave is de integrale aanpak van cultuur-, erfgoed- en sociaal beleid:

- 1 Effectief bundelen van beleidsdoelen, instrumenten en uitvoering.
- 2 Speciale aandacht voor de bibliotheek als voorziening die beide domeinen verbindt (en daardoor ook wel eens over het hoofd wordt gezien).

Bijdrage kunst en cultuur aan het omgevingsbeleid

In 2022 wordt naar verwachting de Omgevingswet ingevoerd. Gemeenten bereiden zich daar al op voor met het opstellen van omgevingsvisies en omgevingsbeleid. Cultureel erfgoed maakt verplicht onderdeel uit van de omgevingsvisie, maar ook kunst en cultuur krijgen straks met het omgevingsbeleid te maken. Daarnaast bieden de omgevingsvisies de mogelijkheid om met het cultuur- en erfgoedbeleid aan te sluiten bij de complexe maatschappelijke vraagstukken als klimaatverandering, kwaliteit leefomgeving en verstedelijking.

Opgaven zijn:

- 🕒 De positie van kunst, cultuur en erfgoed in te bedden in de omgevingsvisie (zowel de inhoud (wat) als de ambtelijke inbreng (hoe)), het voorzieningenniveau van klein en fijnmazig tot groot in te bedden in de omgevingsplannen en de verstedelijkingsopgave. En dat geldt ook voor (de behoefte aan) werkplekken, ontwikkelfuncties, atelierruimten en presentatieplekken en voor evenementen en festivals.
- 🕒 Kunst, cultuur en erfgoed tevens positioneren als onderdeel van recreatie en toerisme.

Samengevat

De opgave is de integrale aanpak van cultuur-, erfgoed – en omgevingsbeleid (invoering Omgevingswet 2022):

- 1 Effectief bundelen van beleidsdoelen, instrumenten en uitvoering.
- 2 Speciale aandacht voor de bijdrage van cultuur en erfgoed in recreatie en toerisme en gebiedsmarketing.

4 Taken en rollen

Naast inzicht in de opgaven is het voor de agenda van belang inzicht te krijgen in de bestaande en gewenste taakverdeling, rollen en samenwerking. Daarvoor gaan we hieronder eerst in op wat die nu zijn en daarna op wat die zouden kunnen zijn.

Taakverdeling tussen de overheden

De drie overheidslagen (Rijk, provincies, gemeenten) voeren allen cultuurbeleid uit en stemmen dat vanuit ieders verantwoordelijkheid op elkaar af⁴. Het Rijk zorgt voor de subsidiëring van BIS-instellingen en musea met rijkscollecties, voor de landelijke cultuurfondsen en de programma's die daar zijn ondergebracht (zoals Cultuurparticipatie en Cultuureducatie met Kwaliteit), voor de landelijke ondersteuning op innovatie, kennis en netwerken en voor wet- en regelgeving.

Provincies zijn verantwoordelijk voor bovengemeentelijke coördinatie op regionaal niveau. Ze zetten zich in voor de diversiteit en spreiding van culturele voorzieningen in de regio en voor het behoud en de ontwikkeling van het erfgoed. Zij verbinden erfgoedbeleid met het ruimtelijke beleid. Provincies zijn daarnaast actief in een interprovinciaal netwerk en in overleg en afstemming met de rijksoverheid.

Gemeenten dragen zorg voor de kennismaking met cultuur en erfgoed via (subsidies voor) cultuureducatie en cultuurparticipatie. Gemeenten voeren wettelijke taken uit op het gebied van erfgoed en bibliotheken. Gemeenten dragen zorg voor een lokale culturele infrastructuur, waaronder accommodaties, het maken en deelnemen aan cultuur en erfgoed en de amateurkunst. Voor de grootste steden komt er nog een dimensie bij; de productie van kunst en cultuur en de (inter-)nationale topinstellingen. Gemeenten zijn actief in koepelverband en de grote gemeenten zijn in overleg en afstemming met het Rijk.

Tweedelijns ondersteuning

Voor de uitvoering van een deel van haar taken subsidieert de provincie Zuid-Holland een tweedelijns aanbod aan ondersteuning en deskundigheidsbevordering voor gemeenten, onderwijs en de culturele en erfgoedsector. Kunstgebouw Zuid-Holland doet dit met name voor cultuureducatie en cultuurparticipatie en verbindt de landelijke programma's en fondsen met de lokale praktijk in gemeenten in de provincie. Erfgoedhuis ondersteunt de provincie bij de uitvoering van haar erfgoedbeleid in de volle breedte. Ook adviseert en ondersteunt het Erfgoedhuis gemeenten⁵, monumenteneigenaren, erfgoedinstellingen (waaronder musea) en vrijwilligers. Vanuit de bibliotheekwet subsidieert de provincie de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio.

---

⁴ Bron: algemeen kader interbestuurlijke verhoudingen cultuur, 2012.

⁵ Met het Steunpunt Monumenten, historische landschappen en archeologie.

Rolverdeling in de samenwerking

Wat betekent deze taakverdeling tussen overheden in de aanpak van de opgaven die gemeenten in Zuid-Holland op zich af zien komen (zie hoofdstuk 3)? Welke rollen passen bij welke overheid, gegeven bovenstaande taakverdeling? Uit de gesprekken met de gemeenten, Kunstgebouw Zuid-Holland en Erfgoedhuis Zuid-Holland blijkt dat zij van mening zijn dat de aanpak van de opgaven om de volgende invulling van de rolverdeling vraagt.

Rijksoverheid

Bij de uitvoering van de samenwerkingsagenda verwachten gemeenten en provincie van de rijksoverheid (OCW en landelijke cultuurfondsen):

- ③ Ondersteunen van de culturele instellingen in de BIS (continueren).
- ③ Ondersteunen herstel schade coronamaatregelen en inzet op toekomstbestendigheid/transitie culturele sector (niet- BIS, ook in kleine gemeenten).
- ③ Financieren van programma's zoals CMK en Cultuurparticipatie en de brede regeling combinatiefuncties (continueren).
- ③ Ruimte voor integraal beleid sociaal domein en omgevingsbeleid (weerspiegel de praktijk van de gemeente).
- ③ Ruimte voor vervolg Proeftuinen (evaluatie) en kennisdeling van methodieken naar andere gemeenten.
- ③ Toegang regelen tot Europese middelen.

De provincie

Bij de uitvoering van de samenwerkingsagenda verwachten gemeenten, Kunstgebouw en Erfgoedhuis van de provincie:

- ③ Overzicht houden over de culturele infrastructuur en knelpunten en witte vlekken signaleren.
- ③ Lobbyen voor belangen cultuurbeleid, vooral van de kleinere en middelgrote gemeenten en culturele sector, bij de rijksoverheid.
- ③ Faciliteren van de gezamenlijke uitvoering van een samenwerkingsagenda (uitnodigen, faciliteiten bieden, coördineren etc.).
- ③ Faciliteren van het uitwisselen van kennis en goede voorbeelden en bijeenkomsten voor gemeenten (bijeenkomsten, digitaal platform).
- ③ Verbinden van nieuwe ontwikkelingen bij bijvoorbeeld landelijke fondsen en programma's aan regionale en lokale thema's en kansen.
- ③ Ondersteunen van de uitvoering van landelijke programma's en wettelijke taken bij gemeenten.
- ③ Financiële ondersteuning (cofinanciering⁶, pilots etc.).
- ③ Toegang tot Europese programma's.

---

⁶ Gemeenten wijzen hier op het ontbreken van een provinciale cofinanciering van Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK).

Gemeenten

Bij de uitvoering van de samenwerking zien gemeenten, Kunstgebouw Zuid-Holland en Erfgoedhuis Zuid-Holland de volgende rollen:

- ③ (Financieel) ondersteunen van de basis van kunst en cultuur (inclusief erfgoed) in de eigen gemeente.
- ③ Uitvoeren van wettelijke taken en landelijke programma's (CMK, CP).
- ③ Ontwikkelen van beleid en uitvoeringsinstrumentarium.
- ③ Lokale en regionale samenwerking en afstemming stimuleren in de culturele sector.
- ③ Uitwisselen van kennis, goede voorbeelden en proactief aandragen van 'gemeente-overstijgende' casussen en zelf samenwerken met andere gemeenten.

5 Voorstel voor de samenwerkingsagenda

Doel van de samenwerking is het waarborgen van een divers (actief en passief) aanbod van kunst en cultuur voor *alle* inwoners in de provincie. Daarvoor is samenwerking nodig op drie niveaus binnen de rolverdeling, zoals opgenomen in het voorgaande hoofdstuk:

- ③ Op het niveau van de culturele sector.
- ③ Op het niveau van het cultuurbeleid (gemeente, provincie, rijksoverheid).
- ③ Op het niveau van het aaneensluiten van de culturele infrastructuur (complementair en toekomstbestendig).

Vanuit de verkenning van de culturele sector, het cultuurbeleid, de opgaven, taken en de rollen is de volgende agenda het kansrijkst voor het waarborgen van het aanbod voor alle inwoners. In de agenda staat per opgave een advies voor wie belang hebben bij de opgave en hoe de samenwerking eruit kan zien.

A. Gevolgen van Corona: de toekomstbestendigheid van de culturele sector

Het gaat om de volgende activiteiten:

- 1 In kaart brengen en ondersteunen van het weefsel van kleine voorzieningen cultuur en erfgoed en het ondersteunen van het vrijwilligersbestand;
- 2 Stimuleren van het publieksbereik voor cultuur en erfgoed;
- 3 Versterken en waar nodig veranderen van de middelgrote podia;

Advies

Met name 1 en 2 zijn urgent in de nasleep van Corona, en die urgentie wordt gevoeld in alle gemeenten in de provincie. In kleine en middelgrote gemeenten in alle kernen, in de grote gemeenten in iets mindere mate en dan vooral op het niveau van de wijk en de buurt. Het stimuleren van het publieksbereik of het terugwinnen van het publiek speelt ook een rol bij alle culturele instellingen in de provincie, maar in de kleine en middelgrote gemeenten mist daarvoor de expertise het meest.

Het versterken en veranderen van middelgrote podia heeft een relatie met de opgave hierna en speelt vooral in de middelgrote gemeenten met een regionale functie.

Voor met name 1 en 2 is de samenwerking tussen provincie, alle kleine en middelgrote gemeenten kansrijk en noodzakelijk. De provincie heeft overzicht, kan kansen en risico's in kaart brengen, de uitwisseling faciliteren en - zo mogelijk - voor tijdelijke extra (financiële) ondersteuning van gemeenten voor dit weefsel aan voorzieningen zorgdragen. Actie 3 vraagt meer om samenwerking en afstemming (kennis, goede voorbeelden) tussen de middelgrote gemeenten, gefaciliteerd door de provincie en de tweedelijns ondersteunende instellingen.

B. Het op peil houden van het voorzieningenniveau met een (boven-) regionale functie in de middelgrote en grote gemeenten:

- 1 Afstemmen tussen culturele voorzieningen en gemeenten over de gemeentegrenzen heen.
- 2 Samenwerking tussen podia onderling en samenwerking met producerende instellingen.
- 3 Toepassen van de codes.
- 4 Het omgaan met vastgoedvraagstukken.

Advies

Deze tweede opgave richt zich op de voorzieningen die een regionale functie vervullen. Ook dit netwerk is van belang voor alle gemeenten: bezoekersstromen zijn immers regionaal. De behoefte bij 1 en 2 bestaat vooral uit samenwerken tussen gemeenten om kennis uit te wisselen en goede voorbeelden te delen, bij 2 gaat het ook om (het stimuleren van) samenwerking binnen de culturele sector. Ook bij 3 en 4 gaat het met name om een behoefte aan kennisuitwisseling. De samenwerking en afstemming in de sector en tussen gemeenten zal daarom met name op regionale schaal effectief zijn, de aanzet daartoe kan plaatsvinden binnen een op te richten platform voor kennisuitwisseling tussen beleidsadviseurs van gemeenten, dat door de provincie (of door Kunstgebouw en Erfgoedhuis) gefaciliteerd wordt.

C. Cultuur en erfgoed voor iedereen:

- 1 Stimuleren van cultuurparticipatie en verbreding van cultuurparticipatie door het vergroten van de kennis over doelgroepen en uitwisselen van goede voorbeelden.
- 2 Stimuleren van erfgoedparticipatie, ondersteunen erfgoedgemeenschappen, aandacht voor alledaags erfgoed en immaterieel erfgoed.

Advies

Waar het in de eerste opgave met name gaat om het weefsel van kleinschalige voorzieningen, gaat het hier om de brede actieve en passieve deelname aan cultuur en erfgoed. Ook deze opgave raakt alle gemeenten en de provincie, maar de behoefte aan meer ondersteuning met kennis en goede voorbeelden speelt vooral bij de kleinere en middelgrote gemeenten. Daar waar slechts beperkt formatie beschikbaar is voor cultuur- en erfgoedbeleid, is de behoefte aan ondersteuning door samenwerking het grootst. Kunstgebouw Zuid-Holland en Erfgoedhuis Zuid-Holland bieden beide ondersteuning op participatie, maar de vraag bij gemeenten en de daar gevestigde initiatieven is groter dan het huidige aanbod. De provincie zou, via Kunstgebouw Zuid-Holland en Erfgoedhuis, de kennis over doelgroepen en participatie verder kunnen opbouwen en actief delen met de sector en gemeenten. Daarnaast kunnen beide organisaties informatie en middelen uit programma's van het Rijk toegankelijk maken voor het lokale niveau, zoals nu al gebeurt bij het Landelijke Programma Cultuurparticipatie. De provincie kan dit ondersteunen door bijvoorbeeld kennisbijeenkomsten mogelijk te maken en experimenten en goede voorbeelden (financieel) te ondersteunen.

D. Integraal domein-overstijgend beleid **cultuur-, erfgoed-, sociaal- en omgevingsbeleid**

- 1 Effectief bundelen van beleidsdoelen, instrumenten (waaronder geldstromen) en uitvoering.
- 2 Speciale aandacht voor de bibliotheek als voorziening die beide domeinen verbindt (en daardoor ook wel eens over het hoofd wordt gezien).
- 3 Speciale aandacht voor de bijdrage van cultuur en erfgoed in recreatie en toerisme en gebiedsmarketing.

Advies

De opgave betreft de bijdrage van cultuur en erfgoed aan het sociaal beleid en de fysieke leefomgeving, en dat zowel op beleidsniveau als in de praktijk. Op de eerste heeft de provincie al eerder aangegeven mee te willen denken (waaronder de relatie leggen met het programma Cultuurparticipatie, zoals nu wordt gedaan door Kunstgebouw), het tweede raakt aan de kerntaken van de provincie. Alle gemeenten in de provincie zijn op zoek naar een goede invulling van deze dwarsverbanden en vooral de kleinere gemeenten hebben er ervaring mee. Ook hier is vooral behoefte aan samenwerking om kennis uit te wisselen, goede voorbeelden te delen (handreikingen, methodieken) en aan cofinanciering van projecten (bijvoorbeeld bij projecten Fonds Cultuurparticipatie).

Lobby en gezamenlijke belangenbehartiging

Naast samenwerking op opgaven die het cultuurbeleid en de culturele sector raken, zien gemeenten ook een noodzaak tot samenwerking voor een gezamenlijke lobby / belangenbehartiging. Dat betreft twee onderwerpen:

- 1 De gemeentebegroting staat onder druk, met name door de tekorten in het sociaal domein en als gevolg van Corona. Cultuurbeleid is (net als beheer openbare ruimte en sport) een van de weinige begrotingsposten waar een gemeente vrij over kan beslissen. Als er bezuinigd moet worden, is dat dan ook vaak de post waar de klappen vallen. Dat 'zwarte scenario' heeft tot gevolg dat structurele oplossingen nu vooruitgeschoven worden en dat terwijl tegelijkertijd de lasten (huur, personeelskosten, energie) voor de culturele instellingen stijgen. De indexatie van subsidiebedragen blijft ook achter. Samenwerking kan tot meer onderbouwing voor budget voor cultuur en erfgoed leiden.
- 2 De drie stedelijke cultuurregio's in Zuid-Holland hebben ieder met ondersteuning van OCW een proeftuin opgezet. Doel was om ervaring op te doen en van elkaar te leren. De proeftuin van Haaglanden (Cultuuranker) sluit aan bij de opgave om de cultuurparticipatie te vergroten en daarbij samen met de wijk en de buurt te programmeren. De proeftuin van Holland Rijnland (uitgevoerd in Leiden) sluit aan bij Cultuureducatie (CMK) en die van Rotterdam bij talentontwikkeling in de doelgroep jongeren (MBO). Het belang van het voortzetten van de proeftuinen, kennisdeling en het overdragen van succesvolle methodieken aan de andere gemeenten kan door de stedelijke regio's en de provincie bij het Rijk onder de aandacht worden gebracht.

6 Conclusies en advies

De opdracht voor een advies over samenwerking kwam voort uit twee ontwikkelingen, de eerste is dat na de invoering van de stedelijke regio's 28 gemeenten in Zuid-Holland niet tot een van deze regio's behoren. De tweede is dat door Corona en de effecten van de maatregelen op de culturele sector de meerwaarde van een goede onderlinge samenwerking tussen gemeenten, provincie en de sector is gegroeid.

In afstemming met de provincie en de gemeenten, Kunstgebouw Zuid-Holland en Erfgoedhuis Zuid-Holland zijn we op zoek gegaan naar de gedeelde opgaven en hebben die in een voorstel voor een samenwerkingsagenda opgenomen (hoofdstukken 4 en 6). Daarnaast hebben wij de mogelijke rolverdeling in die samenwerking verkend (hoofdstuk 5). In dit laatste hoofdstuk geven we onze bevindingen weer over de samenwerking en de mogelijke behoefte aan het oprichten van een vierde, provincie-dekkende stedelijke cultuurregio. We sluiten af met een samenvatting van de agenda inclusief een prioritering voor het vervolg.

Beantwoording onderzoeksvragen

- ② Welke belangen, thema's en vraagstukken kunnen in een samenwerking tussen de 28 gemeenten worden aangepakt? Wat is kansrijk op de kortere en de langere termijn?

We concluderen dat bij de 28 gemeenten (zie kaart 1) samenwerking gewenst en zinvol is bij vooral twee opgaven: de aanpak van de gevolgen van Corona en het stimuleren van (actieve) cultuur- en erfgoedparticipatie. Daarnaast hebben gemeenten grote behoefte aan de (fysieke) uitwisseling van kennis en ervaring en van goede voorbeelden (beleid, regelingen, projecten). Deze uitwisseling is er nu niet of nauwelijks en dat is vooral lastig voor die gemeenten met een beperkte formatie voor cultuurbeleid. En als laatste benadrukken de 28 gemeenten dat ook hun belangen 'gehoord' moeten worden in Den Haag, anders gezegd: de provincie kan de belangen van deze groep gemeenten meenemen in de lobby richting het ministerie van OCW.

- ② Waar liggen de gedeelde belangen, gedeelde thema's en gedeelde vraagstukken die door samenwerking tussen de 28 gemeenten, de stedelijke regio's, provincie en rijk kunnen worden aangepakt?

We zien geen harde scheidslijn tussen de 28 gemeenten en de gemeenten die onderdeel uitmaken van de drie stedelijke cultuurregio's in Zuid-Holland. Met name de kleine en middelgrote gemeenten die onderdeel uitmaken van de drie stedelijke regio's delen het grote belang van de twee opgaven: de aanpak van de gevolgen van Corona en het stimuleren van (actieve) cultuur- en erfgoedparticipatie.

Wanneer we naar alle gemeenten (klein, middelgroot, groot en de grootste steden) samen kijken, dan komen daar opgaven bij zoals het op peil houden van het regionaal voorzieningenniveau en een lobby om de kennis die is opgedaan met de door OCW gefinancierde proeftuinen ook met andere gemeenten te delen. Voor de kleine en middelgrote gemeenten in en buiten de stedelijke regio's is ook de domein overstijgende aanpak van cultuur- en erfgoedbeleid, het sociaal domein en de fysieke leefomgeving een opgave die aandacht vraagt.

- ② Op welke manier(en) kan de samenwerking binnen de drie huidige stedelijke cultuurregio's en met de andere 28 gemeenten aan kracht winnen?

De stedelijke cultuurregio's zijn geen structurele samenwerkingsverbanden en de gemeenten binnen en buiten de regio's zien zich geconfronteerd met dezelfde opgaven. Anders gezegd, de samenwerking kan aan kracht winnen wanneer er op inhoud door gemeenten en provincie wordt samengewerkt en wanneer er goed wordt afgestemd met de gemeenten Den Haag, Rotterdam en Leiden.

- ② Hoe kunnen verschillende overheden een rol nemen bij het versterken van de samenwerking van gemeenten binnen en buiten de huidige stedelijke cultuurregio's en richting Rijk?

De rolverdeling in de samenwerking is beschreven in hoofdstuk 4. Samenvattend kunnen provincie en gemeenten de samenwerking versterken door de volgende rollen op zich te nemen: de provincie door actief overzicht te houden van de culturele infrastructuur (stand van zaken) en ontwikkelingen te agenderen, faciliteren van de samenwerking en de kennisuitwisseling tussen gemeenten, verbinden van landelijke thema's aan de lokale praktijk en andersom en (financiële) ondersteuning van gemeenten bij de uitvoering van programma's en (pilot) projecten. Gemeenten dragen zorg voor de (financiële) ondersteuning van de basis van cultuur en erfgoed in de eigen gemeente, ontwikkelen cultuurbeleid en voeren wettelijke taken en programma's uit. Zij stimuleren de lokale en regionale samenwerking in de culturele sector en werken actief samen met andere gemeenten. De middelgrote gemeenten kunnen daarbij ook het voortouw nemen binnen hun eigen regio's. De provincie en de gemeenten Rotterdam, Den Haag en Leiden kunnen samenwerken in de lobby naar Den Haag.

- ② Bestaat er behoefte aan het oprichten van een vierde, provincie-dekkende stedelijke cultuurregio? En is de oprichting van een dergelijke regio wenselijk, mede tegen de achtergrond van de huidige rijksontwikkelingen?

Met uitzondering van een enkele gemeente is er geen behoefte om in plaats van - of naast de drie bestaande stedelijke cultuurregio's een nieuwe regio te formeren. De drie bestaande stedelijke regio's zijn in Zuid-Holland ook geen vaste samenwerkingsverbanden, zoals elders in Nederland wel het geval is (zie bijvoorbeeld de gezamenlijke programma's van Twente of We the North). Wat we wel zien is een

groeïende samenwerking op cultuurbeleid in de Metropoolregio Rotterdam/ Den Haag (zie kaart 2). Daarnaast is er in de hele provincie samenwerking op onderdelen zoals bijvoorbeeld de regionale samenwerking op Cultuureducatie (zie kaart 4) en die op bibliotheken, maar gemeenten geven alle aan meer behoefte te hebben aan samenwerking en uitwisseling.

Advies

In onderstaand schema geven wij de samenwerkingsagenda in een oogopslag weer en voegen een prioritering toe. De prioritering is gebaseerd op de inbreng van gemeenten en daarnaast op de schaal waarop de opgave speelt, dat wil zeggen: hoe meer gemeenten een opgave herkennen, hoe belangrijker die in de samenwerking is.

Opgave	Onderwerpen	Samenwerking	Prioriteit
A. Gevolgen van Corona: toekomstbestendigheid van de culturele sector	1. in kaart brengen en ondersteunen van de kleine voorzieningen cultuur en erfgoed en het vrijwilligersbestand	Alle gemeenten met nadruk op klein en middelgroot, provincie, tweedelijnsinstellingen	XXX
	2. Stimuleren van het publieksbereik voor cultuur en erfgoed	Alle gemeenten met nadruk op klein en middelgroot, provincie, tweedelijnsinstellingen	XXX
	3. Versterken en waar nodig veranderen van de middelgrote podia	Middelgrote gemeenten met regionale functie	XX
B. Op peil houden van het voorzieningenniveau met een (boven) regionale functie	1. afstemmen tussen culturele voorzieningen en gemeenten over gemeentegrenzen heen	Alle gemeenten met nadruk op middelgrote en grote gemeenten en grootste steden.	X
	2. Samenwerking tussen podia en met producenten	Culturele sector	X
	3. Toepassen van de codes	Culturele sector, middelgrote, grote en grootste gemeenten	X
	4. Het omgaan met vastgoedvraagstukken	Gemeenten met nadruk op middelgrote, grote en grootste gemeenten	X
C. Cultuur en erfgoed voor iedereen	1. Stimuleren van cultuurparticipatie door vergroten kennis doelgroepen en uitwisselen goede voorbeelden	Provincie, alle gemeenten met nadruk op kleinere en middelgrote gemeenten, tweedelijnsinstellingen	XXX
	2. Stimuleren van erfgoedparticipatie, ondersteunen erfgoedgemeenschappen, aandacht voor alledaags erfgoed en immaterieel erfgoed	Provincie, alle gemeenten met nadruk op kleinere en middelgrote gemeenten, tweedelijnsinstellingen	XXX

Opgave	Onderwerpen	Samenwerking	Prioriteit
D. Integraal domein overstijgend beleid	1. Effectief bundelen van beleidsdoelen, instrumenten en uitvoering	Provincie, alle gemeenten met nadruk op de kleinere en middelgrote gemeenten, tweedelijnsinstellingen	XX
	2. Speciale aandacht voor de bibliotheek	Provincie, alle gemeenten met nadruk op de kleinere en middelgrote gemeenten, tweedelijnsinstellingen	X
	3. Speciale aandacht voor bijdrage cultuur en erfgoed in recreatie, toerisme en gebiedsmarketing	Provincie, gemeenten en culturele sector	
Lobby en gezamenlijke belangenbehartiging		Provincie en grote steden in afstemming met alle gemeenten	Doorlopend
Kennisuitwisseling, afstemming en delen van goede voorbeelden op opgaven A tot en met D.		Provincie, gemeenten en tweedelijnsinstellingen	Fysiek tweejaarlijks, ondersteund door digitaal platform

Bijlage 1 Gebiedskaarten

Kaart 1

Samenwerkende gemeenten in stedelijke cultuurregio's in Zuid-Holland

Haaglanden

Delft
Den Haag
Leidschendam-Voorburg
Midden-Delfland
Pijnacker-Nootdorp
Rijswijk
Wassenaar
Westland
Zoetermeer

Rotterdam en regio

Rotterdam
Dordrecht

Holland Rijnland

Alphen aan den Rijn
Hillegom
Kaag en Braassem
Katwijk
Leiden
Leiderdorp
Lisse
Nieuwkoop
Noordwijk
Oegstgeest
Teylingen
Voorschoten
Zoeterwoude

Kaart 3

Gemeenten die in het kader van het DSP-advies deelnamen aan één van de vijf regionale bijeenkomsten

Sessie 1 Haaglanden

Aanwezig:

Delft
Leidschendam-Voorburg
Pijnacker-Nootdorp
Rijswijk
Westland
Zoetermeer

Sessie 2 Leiden

Aanwezig:

Hillegom
Leiden
Lisse
Teylingen
Zoeterwoude

Sessie 4 Regio Rotterdam en regio zuid + eilanden

Aanwezig:

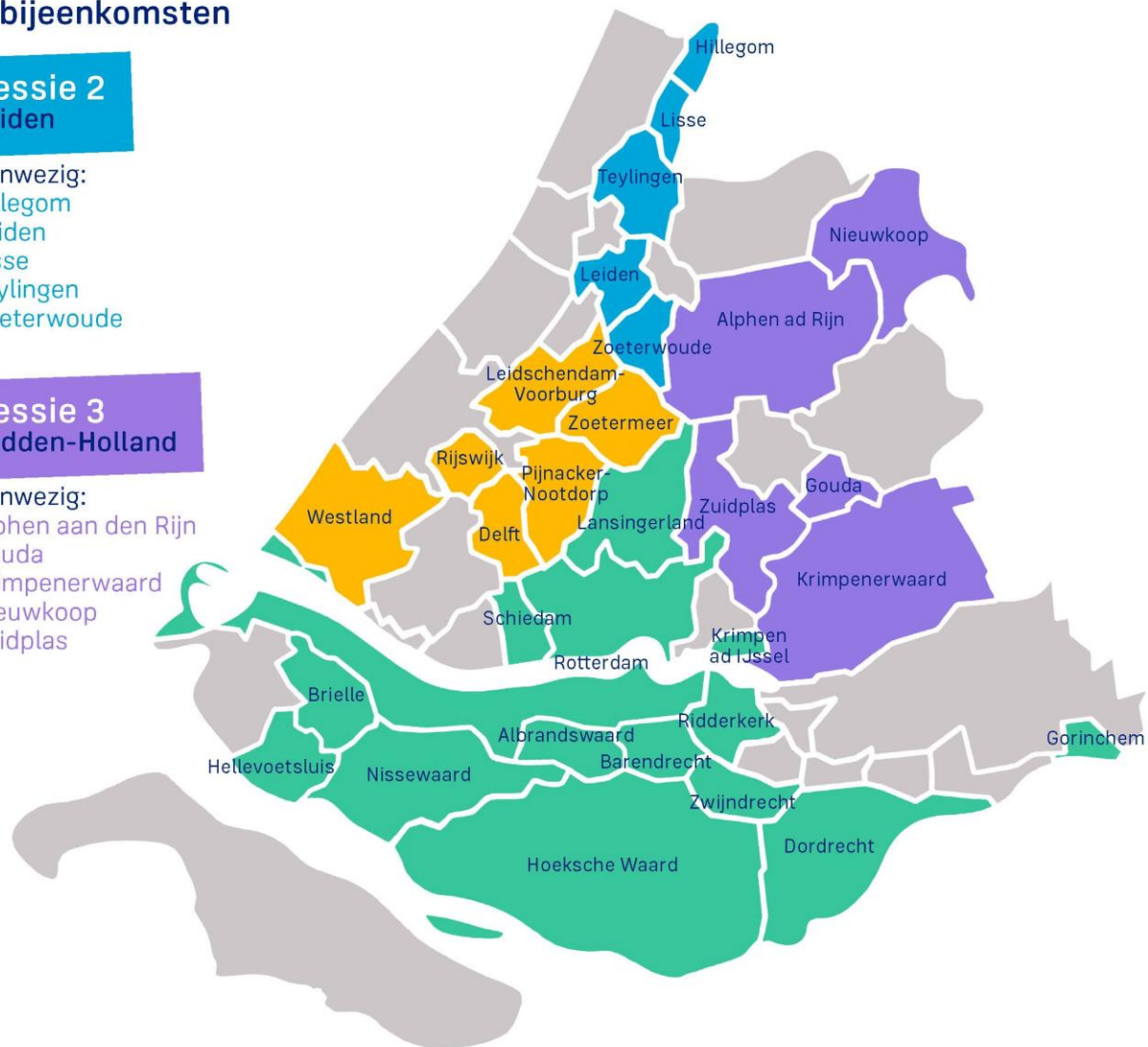
Barendrecht (via BAR-organisatie)
Dordrecht
Krimpen aan den IJssel
Lansingerland
Ridderkerk (via BAR-organisatie)
Rotterdam
Schiedam

Albrandswaard (via BAR-organisatie)
Brielle
Gorinchem
Hellevoetsluis
Hoeksche Waard
Nissewaard
Zwijndrecht

Sessie 3 Midden-Holland

Aanwezig:

Alphen aan den Rijn
Gouda
Krimpenerwaard
Nieuwkoop
Zuidplas

Cultuureducatie met in Kwaliteit Zuid-Holland

CKC & partners

Zoetermeer

Cultuureducatiegroep

Midden-Holland:

Bodegraven-Reeuwijk
Gouda
Krimpenerwaard
Waddinxveen
Zuidplas

Cultuurschakel

Den Haag

DOK

Delft

KCR

Rotterdam
Barendrecht

Parkvilla

Alphen aan den Rijn
Nieuwkoop

SOC

Alblasserdam
Dordrecht
Papendrecht
Ridderkerk

Westland Cultuurweb

Westland

Kunstgebouw

Albrandswaard
Stichting Welzijn Albrandswaard

Goeree-Overflakkee
Gemeente Goeree-Overflakkee

Gorinchem-Molenlanden
Gemeente Gorinchem / MC Forte

Hendrik-Ido-Ambacht
HiSAmbacht

Hoeksche Waard
De Bibliotheek Hoeksche Waard

Holland Rijnland
Naturalis Biodiversity Center

Katwijk
Welzijnswartier

Krimpen a/d IJssel
Synerkri

Lansingerland/Pijnacker-Nootdorp
De Bibliotheek Oostland

Maassluis
Gemeente Maassluis

Midden-Delfland
Stichting Welzijn Midden-Delfland

Nissewaard
Centrum voor de Kunsten Spijkenisse

Rijswijk/Leidschendam-Voorburg
Trias, Centrum voor de kunsten

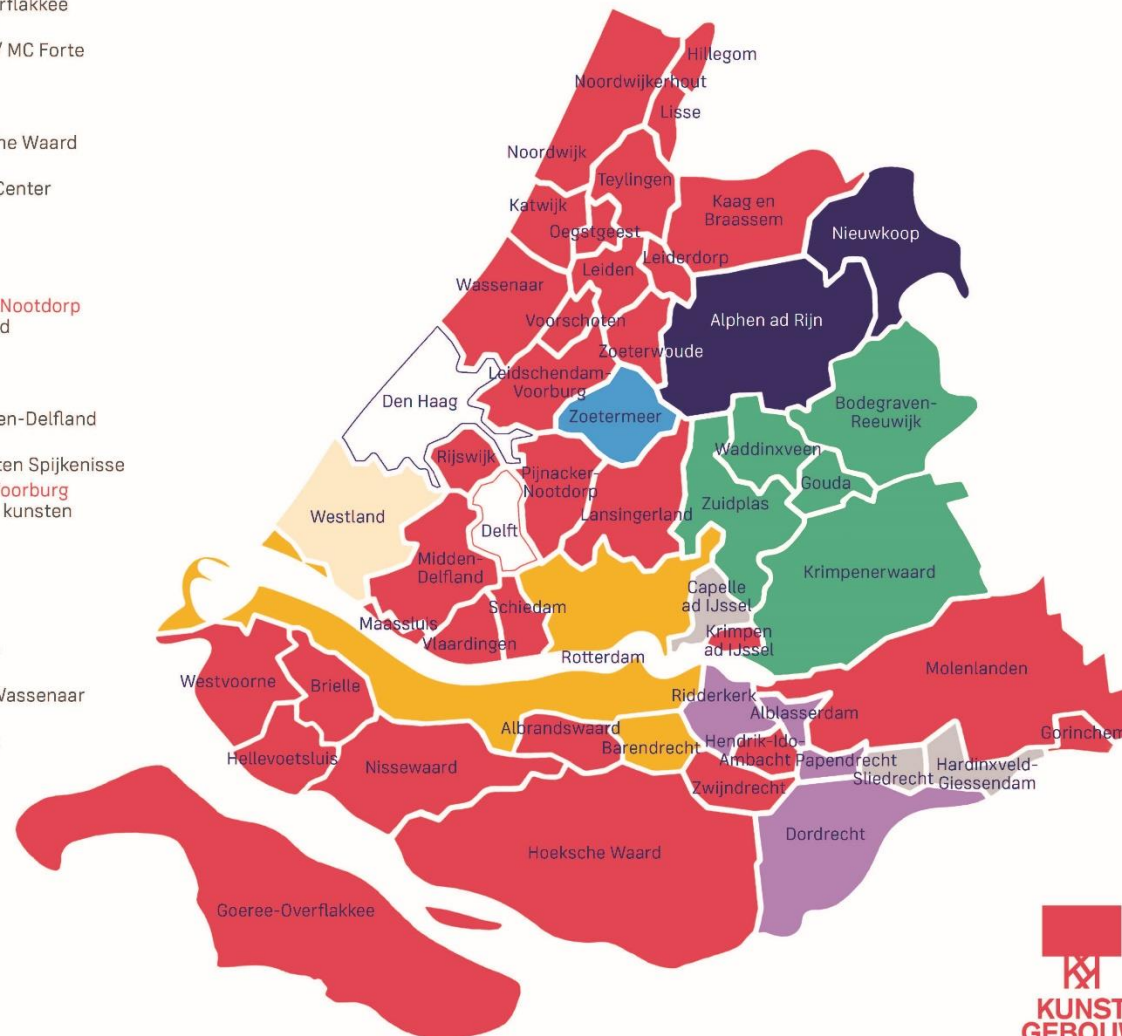
Schiedam
Stichting Mooi Werk

Vlaardingen
KADE40

Voorne
Kunst & Cultuur Brielle

Wassenaar
School Advies Dienst Wassenaar

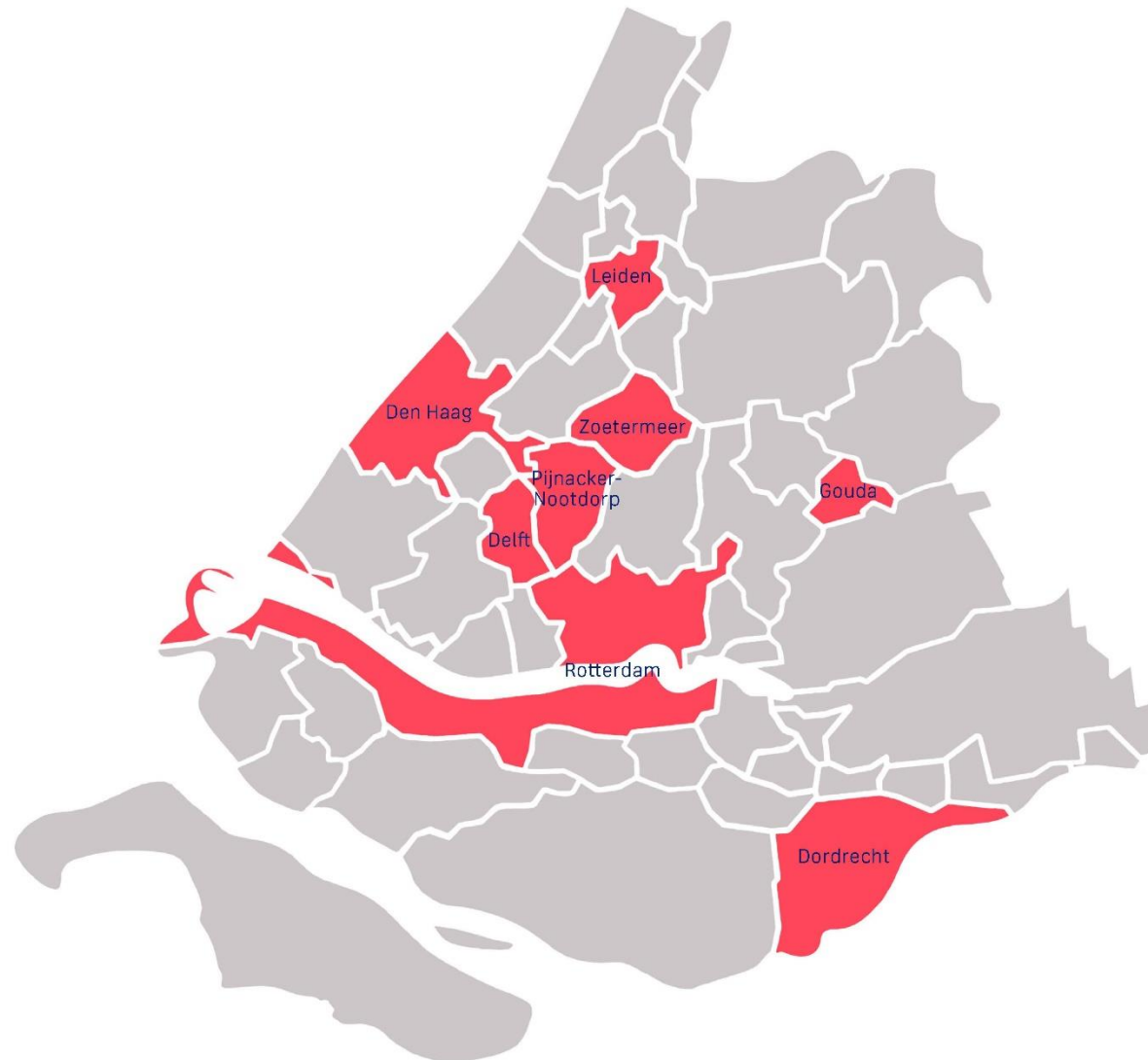
Zwijndrecht
Gemeente Zwijndrecht

Kaart 5 Bestuurlijk en ambtelijk overleg cultuurparticipatie

Gemeenten

Delft
Den Haag
Dordrecht
Gouda
Leiden
Pijnacker-Nootdorp
Rotterdam
Zoetermeer

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oevers in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

